

unionem ipsam humanitatis cum Verbo, sed quod et illum hominem perfecte viderent, et divinitatem in eo latentem per signa, et evidentia facta conspicerent, et similiter verba Glossæ de novo genere cognitionis intelligenda sunt; nam prius eadem Glossa verba Augustini refert et sequitur.

31. *Ad tertium testimonium.*—*Vera expositio, et responsio.*—Ad tertium argumentum ex interrogationibus Angelorum sumptum, respondetur imprimis incertum esse, an illæ sint Angelorum interrogationes, nam in loco Isaïæ verba illa, *Quis est iste, qui venit de Edon?* quidam dixerunt illam interrogationem non ab Angelis, sed ab ipsis Judæis factam esse; ut in Forerio ibi videre licet. Athanasius vero, in libro de salutari Christi adventu, circa medium, a dæmone putat esse factam; et refertur, ac non improbatur in VI Synodo, Action. 8, circa finem. Alii facilius exponunt, esse verba ipsius Prophetæ contemplantis Christi passionem, et præ admiratione exclamantis, *Quis est iste?* Ita indicant ibi Lyra, et Adamus, et sumitur ex Tertulliano, l. 4, contra Marci., c. 40. Ex duabus vero interrogationibus, quæ in Psal. fiunt, de priori ait Augustinus ibi, *Pavet admirans natura mortalis, et querit, quis est iste Rex gloriæ?* De posteriori vero dicit, *Quid, et tu princeps potestatis aeris hujus miraris, et queris, quis est iste rex gloriæ?* Verumtamen facilius dici potest omnia illa verba esse ipsius David, qui per figuram, at per modum dialogi artificiosius, et jucundius mysterium explicat. Ita exponit ibi Theodoretus ultimo loco. Et potest etiam sumi ex Gregorio Nisseno, orat. de Ascensione, ubi sic concludit: *Videte quomodo nobis David festum jucundius reddit, dum suam gratiam, et festivitatem alacritati Ecclesiæ admiscet.* Et hoc modo videtur etiam locum Isaïæ interpretari Theodoretum, l. 2, in Cant., circa prima illa verba c. 3: *Quæ est ista quæ ascendit e deserto, sicut virgula fumi.*

32. Deinde esto illæ interrogationes Angelorum fuerint, non est necesse, ut ex ignorantia fuerint profectæ: potuerunt enim esse ex admiratione, et stupore ob rei novitatem, et eximiam alacritatem. Sic exponit dicta verba Ps. 23, Augustinus, ser. 178, de temp. Et verba Isaïæ in eundem modum videtur ubi exponere Cyrillus, licet super Joannem aliter interpretari videatur. Denique etiamsi admittamus, illas interrogationes factas esse ab Angelis per aliquam ignoracionem, et ex desiderio aliquid addiscendi; non opus est, ignorantiam illam

intelligi de substantia mysterii Incarnationis; sed de circumstantiis, vel effectibus ejus, vel de variis rationibus Incarnationis, passionis, et aliorum mysteriorum Christi, in quo sensu videntur locuti Dionysius, Justinus, et interdum Cyrillus, et alii. Et potest sine magna difficultate ad verba Isaïæ et Davidis applicari expositio; nam licet ibi tantum exprimaturs interrogatio de persona, *Quis est, etc.*, et eadem fit responsio, *Dominus fortis, Dominus virtutum. Ego qui loquor justitiam:* nihilominus intelligendum est, in his verbis virtute, et implicite contineri omnia, quæ de tali persona, tantoque mysterio desiderari poterant.

33. *Ad loca Ambrosii et Bernardi in n. 7.*—Et per hæc responsum est ad loca Ambrosii in Luc. et Bernardi, super *Missus est*, quem ipse in dicta epist. 77, explicavit, ut intelligatur, non de mysterii ignorantia, quoad substantiam ejus, sed circumstantiarum, ubi quatuor ipse enumerat, quo tempore, quo loco, ex qua matre, et quomodo executioni mandandum esset tale mysterium, et sub ac ultima varii modi comprehendi possunt, scilicet an humanitas denuo creanda esset, ut assumeretur, vel ex substantia alia formanda, et si hoc posteriori modo, an ex femina per veram conceptionem, vel alio modo, sicut formata fuit Eva ex costa Adæ. Item si ex femina, an opera Spiritus sancti vel alio modo? Item an corpus assumendum futurum erat passibile, vel alterius perfectionis. Unde huc etiam spectant omnes circumstantiæ hujus mysterii, quæ ad redemptionem pertinent, et ad effectus ejus, qui ex divina prædestinatione pendunt. Non est enim dubium, quin ex his circumstantiis quam plures Angelos latuerint, quamvis necessarium non sit, ut omnes ignoraverint; de qua nullam certam regulam constituere possumus: quia revelata non est, et ex Dei voluntate, ac secreta providentia pendet.

34. *Perfectius Angeli in patria, quam in via hoc mysterium cognoverunt.*—Possumus autem in communi dicere, multo perfectius cognovisse Angelos sanctos Incarnationis mysterium in statu beatitudinis, quam in via. Quod imprimis est manifestum de substantia mysterii, nam in via solum cognoverunt obscure illud esse futurum, et in confuso, ac generaliter, quale esset futurum: sicut nos fere illud credimus. In beatitudine autem viderunt illud clare, et quidditative, prout in se est. Quoad circumstantias vero, verisimilius est, in via ignorasse Angelos omnes circumstantias ad propriam redemptionem pertinentes: quia non

oportebat eos esse præciosos futurorum peccatorum: quanquam non sit verisimile ignorasse Incarnationem fuisse futuram, in exaltationem, et salutem hominum, imo esset ipsorum Angelorum; ipsisque fuisse propositum Christum, ut ipsorum caput, quod adorare, et recognoscere ut principem oporteret, ut in libro septimo latius dicemus, unde etiam fit credibile, illas circumstantias mysterii fuisse Angelis in via revelatas, quæ et peccata non supponunt, et ad ipsius Christi exaltationem, et perfectionem per se pertinent. At vero post viam, credendum est, sanctos Angelos cognovisse multo plura: nam tunc non ignorarunt sancti Angeli mysteria Redemptionis, cujus ministri futuri erant, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, ut attigit D. Thomas, dicta q. 57, ar. 5, ad 1. An vero hæc mysteria, seu circumstantias principalis mysterii cognoverint in Verbo, vel per alias revelationes extra Verbum: et an hanc cognitionem in principio habuerint totam simul, vel decursu temporis in illa creverint, licet occultum sit, quid tamen probabilius conjectari possit, in libro sequenti dicemus.

## CAPUT VII.

UTRUM ANGELI IN PRIMO INSTANTI CREATIONIS, ET VIÆ NON SOLUM GRATIAM HABITUALEM RECEPERINT, SED ETIAM ACTUS GRATIÆ LIBEROS ELICUERINT.

1. *Rationes pro parte negante.*—In capite præcedenti solum diximus habuisse Angelos in via fidei cognitionem, quod non solum de habituali, sed etiam de actuali intelligendum est. Quia tamen via Angelorum plures moras, seu instantia complectitur, ut nunc supponimus: ideo explicandum superest, quando incœperint Angeli hos actus exercere: et quomodo in illis sancti Angeli perseverarint, et quia in hoc eadem ratio est de actu fidei, et de aliis; simul de omnibus dicemus. Hic autem solum de primo instanti loquimur: de secundo vero alia est difficultas, et ratio, et ideo de illo postea dicetur. Ratio autem dubitandi est, quia videtur, non potuisse Angelos in primo instanti habere actum supernaturalem, quia in illo instanti, natura operabatur actus suos naturales, quantum poterat: et ideo non poterat in supernaturalibus occupari: et rectus ordo postulabat, ut fineretur prius naturales operationes exercere, et postea ad supernaturales elevaretur. Secundo, talis actus debet esse perfecte liber; sed in primo instanti, vel

non potest esse actus liber simpliciter, ut voluit Hugo de S. Victore, in Sum. sent., tract. 2, cap. 2, et lib. 1, de Sacram. par. 5, cap. 22, vel saltem non potest esse actus perfecte liber; alias replicare quis posset, quod talis actus etiam peccaminosus esse posset. Ergo, etc. Tertio, quia si Angeli in primo instanti supernaturaliter, ac libere cooperari essent ad actus gratiæ, per illos se ad gratiam disposuissent, et meritum gratiæ habuissent; ergo in eodem meritum suum consummassent, quia perfectum meritum non indiget successione, sed in instanti perfici potest; ergo immediate post recepissent præmium, neque aliud viæ instant esset necessarium, et consequenter nulli Angeli peccare potuissent. Confirmatur, quia si Angelus per proprium actum justificatus fuisset, evidenter cognosceret actum suum: hoc autem dici non potest, quia tunc nec a tanto bono clare cognito recederet, et consequenter nec peccare potuisset.

2. *Prima sententia negat, Angelos fuisse sanctificatos in primo instanti, per proprios actus ejusque defendende modi rejiciuntur.*—*Contrariæ ac veræ sententiæ puncta tria.*—In hoc ergo puncto prima sententia negat, Angelum fuisse sanctificatum in primo instanti cum proprio actu, seu per proprium actum. Quæ variis modis tradita est. Primo negando Angelos fuisse creatos in gratia habituali. Qui enim hoc sentiunt, consequenter negant habuisse actus gratiæ, qui ad habitum sufficienter disponant. Sed hoc jam rejectum est, et ideo hæc questio ex contraria suppositione procedit. Secundo etiam posito habitu defenditur illa sententia, negando, posse Angelum simul, ac est, operari, ut opinatus est Alensis, 2 p., quæst. 29, memb. 1, art. 7. Sed hoc rejectum quoque est in superioribus, et per se est satis improbabile. Tertio alii opinati sunt specialiter, non potuisse Angelum habere in primo instanti actum supernaturalem, et ita opinatur Capreolus, in 2, dist. 4, quæst. 1, art. 3, ad 1, contra 4 concl., et citat D. Thomas, eadem quæst. 16, de Mal., art. 4, ad 3. Idem latius tradit Capreolus, ibid. ad 1, contra concl., et allegat D. Thomas, eadem quæst. 16, de Mal., art. 4, ad 14, 15 et 22, et 1 part., quæst. 63, art. 6, ad argumenta. In quibus locis sentit D. Sanctus, Angelos in primo instanti dilexisse Deum naturali dilectione, non supernaturali, et ideo non cœpisse mereri usque ad secundum instans: ac proinde malos Angelos nunquam meruisse: quam sententiam videtur secutus Petrus Cellensis, l. 4, de Tabernac., circa fin.,

in tomo 9, Biblioth. Quarto potest sententia ista defendi, dicendo, non posse Angelum in primo instanti operari cum sufficienti deliberatione ad meritum, et hoc modo opinati sunt Udalricus, Albertus et Bonaventura, ut refert Carthusianus, in 2, d. 3, quæst. 4, et Henricus, quodl. 8, quæst. 10, et alii. Nihilominus contraria sententia magis recepta est, et sine dubio est D. Thomas, eamque veram esse existimo: ut tamen distinctius probetur et intelligatur, duo vel tria distinguenda sunt. Unum est, an Angelus in primo instanti habere potuerit, et habuerit actum supernaturalem: secundum est, an per illum actum se disposuerit ad habitualement gratiam; unde sequitur tertium, scilicet, an per talem actum meruerit. In hoc capite solum de primo puncto agimus, alia vero in sequenti corollario resolvemus.

3. *Pro primo puncto sit conclusio hujus capituli Angeli in primo instanti habuerunt etiam actus supernaturales.*—Dico ergo, Angelos in primo instanti cum gratia habituali habuisse actus liberos, et supernaturales quibus gratiæ consenserunt, et juxta illius inclinationem operati sunt. Hanc sententiam videtur supponere divus Thomas, 1 part., quæst. 62, art. 2, ad 3, quam solutionem infra explicabimus, et in art. 3, ubi docet, Angelos fuisse creatos in gratia a primo instanti. Et in argum. *Sed contra*, declarat cum Augustino 12, de Civitate, cap. 9, dicente: *Quis in Angelis fecit bonam voluntatem, nisi ille, qui eos cum amore casto creavit, simul in eis condens naturam, et largiens gratiam.* Ubi per amorem castum, et bonam voluntatem, non habitum tantum, sed actum intelligit, ut ex proprietate verborum, et ex discursu Augustini manifestum est. Et in quæst. 63, art. 5, ad 4, expresse concedit, omnes Angelos in primo instanti habuisse operationem rectam, et meruisse. Et statim art. 6, in corp., cum dixisset malos Angelos in secundo instanti peccasse addit: *Et hoc necesse est dicere si ponatur, quod in primo instanti suæ creationis, in actum liberi arbitrii proruperit, et cum gratia fuerit creatus, ut supra diximus.* Ubi ipsemet D. Sanctus fatetur, se prius hanc sententiam docuisse: nec in solutionibus argumentorum aliquid dicit illi repugnans, ut Capreolus falso allegat. Denique de primo homine docet, 1 part., quæst. 95, art. 1, ad 5, in primo instanti creationis habuisse actum, quo gratiæ consensit; ergo a fortiori de Angelis idem dicere debuit. Et idem tenet Cajetanus 2, 2, q. 24, art. 3, ad 3, et Ferrariensis, contr. Gent., cap. 110, et consentiunt Malonius, Bannez,

Valentia et Vasquez, locis infra citandis.

4. *Probatur primo.*—Probatur primo, quia mali Angeli in primo instanti habuerunt aliquem bonum motum in Deum, ut auctorem gratiæ, et salutis; ergo et boni, ac consequenter omnes habuerunt. Consequentia manifesta videtur, non solum a paritate rationis, sed etiam quia credibilis est bene inchoasse eos, qui perseverarunt, quam eos qui retrocesserunt. Nam ex parte ipsorum erat uniformitas quædam in libertate, et in modo operandi: ex parte vero Dei, vel eadem uniformitas servata est, quia Deus ex se non discernit inter Angelos ut ex Augustino, lib. 11, de Civitate, docet D. Thomas, quæst. 63, art. 5, vel si ex parte Dei majus aliquod auxilium cogitandum est, potius bonis, quam malis datum fuisse credendum est. Probatur ergo antecedens ex illis locis sanctæ Scripturæ, quibus supra probavimus, Angelos malos aliquando fuisse justos: nam illa non tantum de habituali statu, sed etiam de actibus loqui videntur. Ut cum Ezechiele 28, dicitur de Cherub, *Plenus sapientia in deliciis Paradisi Dei fuisti.* non enim diceretur proprie fuisse in deliciis, nisi illas aliquando expertus esset. Et infra, *In medio lapidum ignitorum ambulasti*, quod etiam motum animi per amorem significat, ut notavit D. Thomas, quæst. 63, art. 6, ad 1, et iterum, *Perfectus in viis tuis a die conditionis tue, donec*, etc. Hæc enim omnia actum significant. Et idem indicatur in verbis illis Joannis 8: *In veritate non stetit.* Nam verbum *standi*, seu perseverandi, supponit aliquando ambulasse in veritate, juxta expositionem sanctorum supra traditam. Denique hoc indicat Basilius, hom. in Psal. 32, dum ait: *Angelos non fuisse creatos in infantili statura, deinde paulatim exercitatos, atque perfectos*, etc. Sanctificatio enim sine actu proprio est infantium; adulti vero, et qui ratione uti possunt, cum actu sanctificantur, ut docuit D. Thomas, 3 p., quæst. 34, art. 3.

5. *Probatur secundo.*—*Confirmatur.*—Atque hæc est potissima ratio, et congruentia hujus assertionis. Quia dispositio, non tantum habitualis, sed actualis simul perfectior est, quam per solam infusionem habituum: ergo quantum est ex parte Dei, hoc modo debuerunt Angeli sanctificari: At vero ex parte Angelorum non erat incapacitas: imo nec difficultas alienius momenti, ob quam non isto modo perfecto sanctificarentur. Ergo ita sanctificati sunt. Confirmari hoc potest, quia verisimilius est, Angelos in primo instanti habuis-

se fidem, non tantum in habitu, sed etiam in actu. Tum quia fides ex natura sua debet esse voluntaria: et ideo habenti capacitatem ad utendum sua voluntate, sine illius consensu non debet infundi: tum etiam, quia Angelus statim ac creatur, est capax divinæ illuminationis, et revelationis, ac cognitionis illius finis, propter quem creatur: ergo valde consentaneum rationi est, ut sine ulla mora talem revelationem, et cognitionem acceperit. Ergo eadem ratione in eodem instanti potuit diligere Deum, ut per fidem cognitum, et intendere supernaturalem finem sibi propositum, quia isti actus non sunt impossibiles cum illa cognitione fidei: imo sunt valde consentanei, et convenientes; tum ad perfectionem fidei, tum etiam ad ineamdam cum Deo amicitiam, de cujus ratione etiam est, ut sit voluntaria: tum denique ad recte vitam moralem inchoandam: nam a perfecta intentione finis inchoari debet.

6. *Ad primam rationem in n. 1, respondetur.*—Atque hæc ratio solutione argumentorum magis roborabitur, nam si in hoc genere sanctificationis Angelorum nulla est difficultas, nulla prudenti ratione negari potest. Quod autem nulla sit difficultas, responsionibus argumentorum ostendetur. Ad primum ergo sumptum ex ordine naturalium, et supernaturalium actionum respondeo, quod naturales actiones dici possunt, vel prout distinguuntur a liberis, vel pro ut distinguuntur a supernaturalibus. Priori modo concedo, Angelum in primo instanti creationis habuisse actus ordinis naturalis sibi connaturales ex impetu naturæ, ut sic dicam, id est, quos ex naturæ necessitate, etiam quoad exercitium habet. Imo etiam addo, si qui actus sunt hujusmodi, habuisse illos prius natura quam actus supernaturales, saltem mediate, quatenus natura supponitur gratiæ, et consequenter quæ manant a natura, censi possunt ordine naturæ priora, quam quæ extrinsecus adveniunt: sicut etiam sunt priora, quam libera. Illi tamen actus non sunt impossibiles cum actibus supernaturalibus, quia nec cum aliis actibus liberis ejusdem ordinis impossibiles sunt. Eo vel maxime, quod secundum probabilior sententiam, nullus est actus ita naturalis in Angelo, præter cognitionem sui ipsius, quæ directe ad se, et per relationem quamdam ad Deum terminatur. Hæc autem cognitio non impedit aliam Dei contemplationem absolutam, et perfectiorem, quæ tam esse potest supernaturalis ordinis, quam naturalis: multoque minus impedit actus voluntatis, ut per se notum est.

7. *Respondetur de actibus naturalibus, id est, non supernaturalibus.*—Loquendo autem posteriori modo de actibus naturalibus, id est, ordinis naturæ, licet liberi sint: sic nego capacitatem intellectus, vel voluntatis angelicæ, ita fuisse in primo instanti actibus naturalibus plenam, ut supernaturalium actuum fidei, spei, et charitatis, pro eodem instanti capax non fuerit. Alioquin eadem ratione in secundo instanti posset eodem modo impediri per actus liberos ordinis naturalis, ne simul supernaturales actus exercere posset. Nam si respondeatur illos actus esse diversi ordinis, et ideo posse simul exerceri ab eisdem potentiis: eadem responsio ad primum instans applicari poterit. Si vero dicatur, in secundo instanti debuisse Angelum vacare ab actibus liberis ordinis naturalis tam intellectus, quam voluntatis, quantum necessarium esset; ut supernaturalia contemplari, et circa illa per voluntatem operari posset: idem ad primum instans applicari potest. Imo quia in illo primo instanti Deus per gratiam operantem Angelos principaliter excitabat; potuit facile ita illos prævenire, et ad supernaturalia sublevare, ut ab actibus naturalibus abstraherent potentias, quantum necessarium esset; ut intellectus Angeli a divina illuminatione, et revelatione concipienda non impediretur, nec distraheretur: et similiter voluntas etiam efficaciter moveretur ad fidem suscipiendam; et ad Deum supernaturaliter propositum diligendum, et hic ordo erat magis consentaneus divinæ providentiæ supernaturali, et ad ipsorum Angelorum perfectionum magis spectabat.

8. *Secundam rationem in n. 1.*—Ad secundum respondetur, Angelum non indigere tempore ad deliberandum, ut in superioribus ostensum est, et ideo in primo instanti potuisse habere actum sufficienter liberum. Quia per intellectum potuit sufficienter liberum advertere ad varias rationes boni, vel mali in objecto representato inventas, vel ad varia media ad finem aliquem ordinabilia. Quia (ut supra dictum est) multa simul considerare potest, et sine discursu ea inter se conferre. Ergo ex parte intellectus potest in primo instanti esse cognitio ad libertatem actus voluntatis etiam est sufficiens. Ex parte autem voluntatis etiam est sufficiens potestas, quia de se est indifferens in actu primo, neque opus est, ut hæc potestas duratione temporis antecedat actum liberum, ut putavit Hugo: sed sufficit, ut ordine naturæ præcedat, ut est notum, et ab omnibus receptum; ergo. Ad repli-

cam vero, quod inde sequeretur, Angelum in primo instanti potuisse peccare, dicitur in libro septimo, ubi punctum illud ex professo tractandum est. Nunc breviter respondeo primo, illo argumento ad summum probari Angelum in illo primo instanti non habuisse libertatem, quoad specificationem in actu dilectionis Dei, quæ necessaria est ad potestatem peccandi. Non tamen sequitur, dilectionem illam fuisse necessariam quoad exercitium: neque ulla causa talis necessitatis assignari potest. Quia nec esse poterat ab intrinseco, quando cognitio supernaturalis Dei, quam tunc habebat Angelus, abstractiva erat, et obscura quæ illam necessitatem inducere non valet, ut per se constat, et in secundo instanti in malis Angelis ostensum est, quandoquidem eandem, vel majorem cognitionem habentes ab amore Dei defecerunt: neque alia ratio talis necessitatis ab intrinseco in primo instanti cogitari potest. Nec etiam fingi potest ab extrinseco, quia solus Deus illam efficere potest, sed talis modus providentiæ violentus est, et præternaturalis, valdeque miraculosus, ideoque sine majori fundamento affirmari non potest. Fuit ergo illa dilectio libera, saltem quoad exercitium, et hæc libertas ad omnia, quæ ad perfectam sanctificationem necessaria sunt, et ad rationem dispositionis, et ad meritum sufficere posset, ut ex materia de Gratia, et de Incarnatione notum est.

9. *Objectio.* — *Confirmatio.* — *Solutio.* — *Data solutio removetur.* — Dices, si dilectio illa fuit quoad exercitium libera, ergo potuerunt Angeli in primo instanti illam non habere: ergo fortasse vel omnes, vel multi non habuerunt illam, nam possibili posito in esse, nullum sequitur impossibile. Unde ergo affirmare possumus, omnes Angelos habuisse in primo instanti hanc dilectionem, cum res sit contingens? Accedit, quod hæc libertas sufficit, ut in illo instanti potuerint peccare omittendo, si tunc habebant præceptum diligendo. Respondemus, esto potuerint Angeli in eo instanti non exercere illum dilectionis actum: nihilominus etiam est certum potuisse illum habere, et talem actum esse magnam perfectionem voluntatis, et ipsam voluntatem præsertim divinitus excitatam ad illum esse valde propensam. Propter quod D. Thomas, quæst. 63, art. 6, ad 3, illum motum vocat naturalem: non quia supernaturalis non sit, neque quia sit simpliciter necessarius: sed quia est valde consentaneus naturæ. Aliunde vero voluntas Angeli in eo instanti non habebat impedimentum, nec

cogitationem, quæ ipsam ab exercitio talis actus averteret; ergo hoc satis est, ut credamus, et asseramus, omnes Angelos habuisse talem actum, dum aliud non constat. Adde vero ulterius sine excitatione Dei, et vocatione non potuisse Angelos habere talem actum; potuit autem Deus omnes Angelos in eo instanti efficaciter movere ad talem actum, omnibus dando vocationem congruam: et verisimile est Deum dedisse omnibus talem vocationem: quia est consentanea providentiæ, et gratiæ suæ, et libertati non repugnat, et illa posita infallibiliter omnes Angeli habituri fuerunt talem actum. Quia ergo credimus pertinuisse ad divinam providentiam, sic omnes Angelos vocare, ideo asserimus, omnes Angelos in illo instanti motus illos habuisse.

10. *Ad confirmationem respondetur.* — *Ad rationem, et ejus confirmationem, in d. n. 1.* — Ad confirmationem autem de potentia peccandi per omissionem respondetur, imprimis negando sequelam, quia præceptum dilectionis non statim obligabat pro illo instanti: et ideo licet habuerint Angeli potestatem suspendendi illum actum, non sequitur potuisse peccare: quia illa suspensio, si fieret, peccaminosa non fuisset. Et præterea distingui potest de potentia peccandi, scilicet, divisa, id est, nulla facta suppositione: vel composita, id est, supposita tali Dei vocatione, et priori modo, admittimus illam potentiam, nullum enim est inconveniens, ut in libro septimo ostendimus: posteriori autem modo negamus sequelam, quia non est possibile cum efficaci vocatione poni simul carentiam consensus, quia libertati non repugnat ut ex materia de Gratia suppono. Unde ulterius sequitur, talem actum non solum fuisse Angelis liberum, quoad exercitium, ut in priori responsione dicebamus: sed etiam quoad specificationem, quia vocatio efficax neutram libertatem excludit: quamvis illa posita infallibile sit voluntatem habituram esse talem actum, et non alium, nec carentiam ejus. Et per hæc sufficienter responsum est ad Capreolum, Henricum, et alios in n. 2, citatos. Loca vero divi Thomæ, sumpta ex quæst. 16, de Malo, art. 4, fatemur esse contraria, quia in illis solutionibus divi Thomæ sententiam Capreoli aperte docuit: sed in prima parte, manifeste illam retractat, ut visum est. De tertio argumento in sequenti capite dicemus. Ad confirmationem autem ejus, negatur sequela, quia Angelus non potest naturaliter cognoscere gratiam, nec supernaturales actus in seipsis, ut in libro secundo dictum est.

## CAPUT VIII.

## UTRUM ANGELI FUERINT SANCTIFICATI PER PROPRIAM DISPOSITIONEM.

1. Tertium argumentum in præcedenti capite relictum petebat, an illi actus, quos Angelus in primo instanti habuit, fuerint dispositiones ad gratiam, ac meritorii. Et circa priorum partem notandum est ex Philosophia, et ex doctrina de Gratia propriam dispositionem ad gratiam, seu formam dici, quæ præparat subjectum ad talem formam, et est vera causa illius in genere causæ materialis, ad quam dispositiva reducitur: latius autem loquendo, actus qui ab aliquo fit, simul ac ei habitus infunditur, dici potest bona dispositio personæ operantis, etiamsi talis actus non præparet potentiam ad habitum, sed potius sit fructus ejus. Dico autem esse bonam dispositionem operantis, quia illum perficit, et melius disponit simul cum habitu, quam solus habitus: quamvis proprie non sit dispositio ad habitum; quia nec propter illum datur, nec subjectum ad illum præparat, nec etiam dici potest dispositio ipsius habitus, quia nec habitus est subjectum actus, nec actus afficit illum: solum ergo erit fructus, vel effectus habitus. Quamvis ergo Angelus in primo instanti actum supernaturalem voluntatis fuerit assecutus: dubium superest, quo illorum modorum illum habuerit: id est, an ut dispositionem, ac habitualement gratiam, et virtutes illam comitantes, vel ut fructum, et effectum habitualis gratiæ jam receptæ.

2. *Aliquorum sententia.* — *Hæc sententia rejicitur.* — In quo puncto multi theologi responderunt, utroque modo habuisse Angelum in primo instanti hujusmodi actum, vel actus, scilicet, et ut disponentes, ac præparantes potentiam ad infusionem habituum, et ut elicitos ab ipsis habitibus. Ita sentire possunt, et debent, qui putant in justificatione peccatoris contritionem, quæ est dispositio ad gratiam, et charitatem, esse etiam elicitam ab ipso habitu charitatis, ad quem disponit. Nam eadem erit ratio in Angelo, supponendo, quia in primo instanti hujusmodi actus habuerit. Illam tamen opinionem semper falsam existimavi. Arbitror, in repugnantia dicere. Quia fieri non potest, ut eadem qualitas effective fiat a forma, ad quam ipsa disponit subjectum: cum forma debeat in subjecto supponi, ut possit talem qualitatem efficere: et e contrario qualitas disponens debeat supponi realiter existens, et

facta, ut possit subjectum ad aliam formam præparare. Ac denique repugnat, formam in subjecto introducendam illud ad suimet introductionem effective disponere. Id enim non minus repugnat, quam seipsum efficere. Et tamen illud plane non sequeretur, si forma efficeret in subjecto dispositionem, illud ad sui receptionem præparans. Quod latius ex principiis theologicis in materia de Grat. disputo in l. 8, a capite 11. Et ideo nunc suppono, non posse actum illas duas habitudines simul habere ad habitum cum illo infusum. Dubium ergo superest, quoniam ex dictis modis Angeli in primo instanti dictos actus habuerint.

3. *Opinio negans Angelos fuisse justificatos per propriam dispositionem.* — *Probat.* — Est ergo opinio negans Angelos fuisse sanctificatos per propriam dispositionem. Ita sentit Soto, l. 1, de Natura et Grat., cap. 5, et citatur Victoria, et sequitur Molina, 4 p., q. 62, art. 3, ad 4, dicens, actus primos Angelorum non fuisse dispositiones ad habitus, sed effectus potius, et fructus habituum infusorum. Primo, quia perfectius est operari ex habitu, quam sine concursu habitus: Angelis autem tribuendum est, quod perfectius est, quia et divinæ operationi, angelicæ excellentiæ est consentaneum. Maxime quando alias nulla repugnantia, nec aliquid præter ordinem naturis rerum convenientem involvitur: ut in præsentis contingit. Nam potius operari ex habitu, et in actibus supernaturalibus, et habitibus per se infusis, et connaturalis modus operandi: operari autem sine habitu, est modus imperfectus et quodammodo præternaturalis. Secundo quia Christus Dominus ita fuit in primo instanti suæ conceptionis sanctificatus secundum proprium actum: non qui ad gratiam disponeret, sed qui ex gratia habituali effective prodiret (ut ex propria materia suppono): ergo signum est, illum modum sanctificationis esse ex genere suo perfectiorem; ergo cum Angelis non repugnet, illis tribuendus est. Tertio, quia in hoc modo salvatur tota ratio, ob quam diximus, Angelum habuisse actus secundos in primo instanti, scilicet quia melius est esse in actu secundo, quam in solo primo: item quia hoc modo creavit Deus res alias perfectas, et cum fructibus, quos sibi concreatos habere possunt: item quia etiam hoc modo fit sanctificatio secundum proprium actum, et aliunde additur perfectio operandi connaturali modo: ergo ita credendum est, Angelos in primo instanti fuisse operatos.